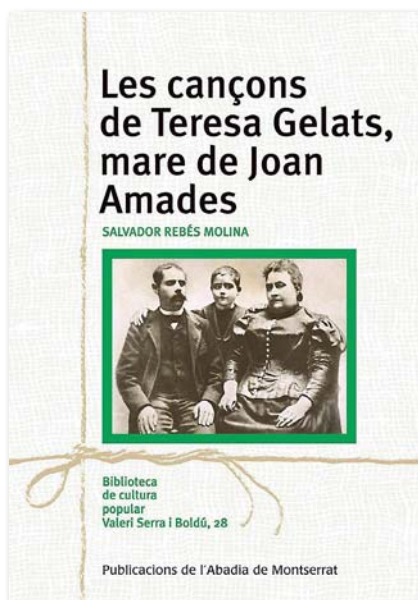

El cançoner de Teresa Gelats recollit per Joan Amades

per Ramon Miró

Salvador Rebés Molina

**Les cançons de Teresa Gelats,
mare de Joan Amades**

«Biblioteca de cultura popular
Valeri Serra i Boldú», 28.

Publicacions de l'Abadia de
Montserrat, Barcelona, 2018.

L'autor, el filòleg Salvador Rebés, té una llarga trajectòria en el treball sobre el romancer i el cançoner populars i tradicionals. Assistí a cursos sobre el *Romancero tradicional* oferts pel doctor Diego Catalán Menéndez-Pidal i a treballs de camp del Seminari Menéndez Pidal. Fent de professor a Reus, fou membre fundador de Carrutxa i feu diversos treballs en col·laboració amb Gabriel Ferrer, Isabel Ruiz i Salvador Palomar. Instal·lat després a Sant Cugat del Vallès, ha intervingut en

diversos treballs d'investigació de la Universitat de Barcelona, en especial, en col·laboració amb Josefina Roma.

Els seus estudis se centren en el cançoner i el romancer tradicionals, temàtiques sobre les quals ha fet treball de camp com a col·lector, i en el repàs dels estudis anteriors fets a Catalunya, especialment l'obra de recerca de Manuel Milà i Fontanals i els reculls de mossèn Cinto Verdaguer (en aquest últim cas, tant els de cançons tradicionals catalanes com els de *coplas* andaluses). També en el seguiment de fonts i versions d'algun romanç específic.

Es presenta el llibre en dues parts ben diferenciades: una primera part d'estudi, que ocupa un terç llarg del volum, disposat en dotze apartats, i una segona part de «Cançons de Teresa Gelats», que ocupa els altres dos terços.

Ens dona primer unes dades biogràfiques de Teresa Gelats i Grinyó: nascuda al barri del Raval de Barcelona el 1855, s'incorporà de petita a la fàbrica tèxtil on treballava la mare i, amb el temps, fou mestra o capatassa, anomenada Teresa la Gran. Plega en casar-se (1886). I el fill, Joan Amades, neix el 1890. Enviuda el 1924 i mor, als vuitanta-un anys, el 1937.

Ressalta tot seguit una colla d'irregularitats en l'atribució de fonts informatives que fa Joan Amades al llarg de les diferents col·leccions de cançons que arriba a editar, fins al

punt que «atès el cúmul d'irregularitats observades, qualsevol escèptic podria argüir raonablement que les cançons de "Teresa Gelats" són també pura quimera» (pàg. 24).

Veu una doble cara del problema. D'un costat, Amades ha col·laborat amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya (aparegut el 1915) i amb l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya (iniciada per Patxot el 1923) i sap, com a col·lector de camp, que cal recollir amb fidelitat els textos de la font informativa, tot precisant també les circumstàncies d'aprenentatge i de cant de la cançó, així com les dades identificatives de l'informant (edat, estudis, treball, etc.). De l'altre, sabem que, un cop publicats els textos, no guardava els materials de recollida i que, a més a més, de cara a la publicació, seguia la norma de Marian Aguiló de recollir el màxim de versions possibles per refer i publicar després una «versió poètica i melòdica originals», la qual no deixava de ser una reconstrucció en bona part arbitrària del folklorista.

Rebés fa un treball consciencios d'anàlisi dels inicis de l'Amades folklorista i de les seves publicacions fins al temps de la Guerra Civil (re- recordem que la mare mor el 1936). Ressegueix, així, la seva iniciació al folklore el 1915, la col·laboració amb Sebastià Giralt, amb qui el 1916 fundà l'Esbart Folkloric dins l'Ateneu Enciclopèdic Popular, al qual ambdós pertanyien. I el treball de recollida i publicació, bé amb

Giralt, bé amb el nou amic, el músicòleg Joan Tomàs (veí d'escala), bé en solitari, en una colla de revistes: «Excursions» (1918-1934), «L'Esquella de la Torratxa» (1919), «Catalunya Gràfica» (1922), «Olympia» (1926). I encara, en temps de la República, tres cançoners editats a Tàrrrega: *Cançons populars amoroses i cavalleresques* (1935), *Cançons populars humorístiques* (1936) i *Cançons populars històriques i de costums* (1936).

Tot seguit passa a considerar quins són els textos treballats per Amades durant aquells anys, però que han quedat per publicar, amb el benentès que és en aquests textos on trobarà les versions més directes i autèntiques del recol·lector, abans de la feina d'esmenes i de complecions. Són textos presentats a concursos de recollida de cançoner popular, i en destaquem com a més importants pel nombre de cançons que hi apareixen atribuïdes a Teresa Gelats: el «Cançoner de “La Gran”» (1921), amb vuitanta-una cançons recollides directament de la seva mare (tot i dir que en deixa al marge una cinquantena més, perquè són de

les més conegudes); «Folklore barceloní» (col·laboració amb Tomàs, 1922), amb unes seixanta; «Cançons de romanço» (1928), amb vint-i dues, i «Cançons vàries» (1928), amb vint-i-una.

Amb aquesta feina feta, pot passar a la segona part, en la qual ens ofereix les «Cançons de Teresa Gelats». El text de cada cançó és el que consta en els reculls no publicats i les partitures són també les originals de cada recull. Per als romanços i les balades, ofereix en tots els casos possibles la classificació que els correspon segons l'*Índice general del Romancero* (IGR). I després de la melodia i el text, dona en cada cas la font, notes pròpies, notes de Joan Amades i bibliografia (apartat, aquest, en què presenta la continuïtat o comenta les variants d'aquell text en les obres publicades d'Amades).

L'ordre de classificació és en tres grans apartats (Romanços i tirades monorimes, Cançons llargues estròfiques i Cantarelles i cançons curtes), i dins de cada apartat, per temes dominants.

Acaba donant en un quadre resum la correspondència internacional (classificació IGR) que ha pogut establir en seixanta-quatre de les cançons presentades. I amb una bibliografia de treballs i publicacions de Joan Amades i una bibliografia general d'estudis.

Aquest és el primer treball que coneixem de reconstrucció d'una font informativa important, Teresa Gelats, a través de l'anàlisi acurada dels materials inèdits i publicats d'un folklorista que li era molt proper, el seu fill Joan Amades. Són cent nou textos i, a criteri d'Amades, quan recollí el «Cançoner de “La Gran”», haurien pogut ser uns cent trenta. Amb la coneixença afegida de tot el que publicà (i considerant també les variants que hauria pogut donar), Salvador Rebés apunta que Joan Amades hauria pogut fer un cançoner de Teresa Gelats que rondaria les dues-centes cançons, fruit de la prodigiosa memòria que tenia i del tracte amb una colla de treballadores que havia conegut i tractat mentre treballà a l'empresa tèxtil barcelonina.

COL·LECCIÓ UNI, DORI 7

NOVETAT

LA GATA I EL RATOLÍ

ADAPTACIÓ: MONTSE GINESTA · DIBUIXOS: SIGRID MARTÍNEZ

Una gata de l'Illa de Java jugava amb els seus gatets, fins que un orangutan va donar un cop a l'orella d'un dels gatets... Un conte acumulatiu per descobrir per què els gats empaiten els ratolins.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat